

2013 metų menų mokyklinio brandos egzamino darbų analizė

EKSPERTŲ IŠVADOS

Bendrieji pastebėjimai

2013 metais įvyko pirmasis mokyklinis menų brandos egzaminas (toliau – egzaminas), pakeitęs iki tol vykdytus mokyklinius dailės ir muzikos brandos egzaminus. Šis egzaminas nuo vykdytų dailės ir muzikos brandos egzaminų skiriasi vykdymo ypatumais ir reikalavimais – atsisakyta testų, įvestas kūrybinio darbo aprašas bei nuoseklaus kūrybinio proceso atlikimas. Egzamino programa apima 7 meninio ugdymo dalykus: dailę, filmų kūrimą, fotografiją, grafinį dizainą, muziką, šokį ir teatrą. Menų brandos egzaminą gali laikyti mokiniai, mokėsi šių dalykų pagal jų bendrąsias programas. Besimokantiems menų – muzikos, šokio ir teatro – sudaromos galimybės pasirinkti kūrybos arba atlikimo kūrybinio darbo kryptį. Taigi naujasis egzaminas suteikia daugiau galimybių mokiniams atskleisti ir patikrinti savo meninę ir bendrąsias kompetencijas, ypač kultūrinio sąmoningumo, kūrybinio mąstymo, mokėjimo mokytis ir kt.

Atsiradus daugiau galimybių, egzamino organizavimas ir vykdymas tapo sudėtingesnis tiek administravimo, tiek vykdymo požiūriais – vertinimo komisijų sudarymas, egzamino darbų vadovų kompetencijos netolygumai, didelis menų mokytojų užimtumas, laiko, informacijos, patirties stoka, nauja vertinimo sistema ir kt. Dėl to dėmesys egzaminui ir pasiektas lygis yra skirtingi, kai kuriais atvejais nukentėjo egzamino vertinimo patikimumas.

Nauja egzamino struktūra reikalauja tiek mokinio, tiek jam paskirto vadovo atsakomybės, sąžiningumo, savarankiškumo, naujų kompetencijų. Egzamino kokybę lemia ir mokinių motyvacija, atsakomybė, sugebėjimas paskirstyti savo laiką gana įtemptu mokyklos baigimo laikotarpiu. Geresni kūrybinio darbo rezultatai tų mokinių, kurie iš anksto ruošiasi egzaminui, kryptingai dirba. Kadangi menų brandos egzamine teorinė dalis iš testų perkeliama į kūrybinio darbo aprašą, darbo vadovui tenka didelė atsakomybė, nes reikia naujų mokymo strategijų, kurių dar stinga. Matyti, kad egzamino koncepcija dar reikalauja didesnio aiškinimosi ir tarimosi, nes iškyla tokių probleminių klausimų: kodėl apraše pateikiama informacija, nesusijusi su kūrybiniu darbu, kodėl nenurodytos konkrečios sąsajos, ar galėtų būti labiau suvienodintas aprašo formatas kaip jis turėtų atrodyti ir kt. Darbų analizė leidžia daryti prielaidą, kad tais atvejais, kai vertinimo komisijos ir vadovo vertinimas yra nepakankamai objektyvus, tiek mokiniai, tiek darbų vadovai nepakankamai atidžiai analizavo egzamino reikalavimus ir jais ir vadovavosi.

Analizei buvo pateikti 6 filmų kūrimo, 38 fotografijos, 44 muzikos interpretavimo krypties, 10 muzikos kūrybos krypties, 35 šokio atlikimo krypties, 11 šokio kūrimo krypties, 11 vaidmens atlikimo krypties ir 6 etiudo kūrimo krypties mokyklinio menų brandos egzamino darbai. Atskleista, kad maždaug trečdalis analizuotų darbų įvertinimas yra per aukštas. Du trečdaliai darbų iš esmės atitinka vertinimo kriterijus. Yra pavienių darbų, kurių įvertinimas per žemas.

Pagrindinės vertinimo objektyvumo problemos

Mokiniamis paskirti egzamino darbo vadovai, vertinimo komisija ir mokiniai nepakankamai vadovavosi egzamino reikalavimais ir vertinimo kriterijais.

Analizuojant kūrybinius darbus ir jų aprašus pastebėta, kad kai kurie darbai neatitinka vertinimo kriterijų, tačiau atsivertus vertinimo protokolus matyti, kad tų mokinių darbams suteikti aukščiausi įvertinimai. Todėl svarbiausias dalykas pradėdant vykdyti egzaminą yra egzamino programos ir reikalavimų išsiaiškinimas, supratimas ir laikymasis.

Nepakankamas dėmesys kūrybinio proceso vykdymui – jo nuoseklumui, sistemingumui, kruopštumui.

Pasitaikė atvejų, kai kūrybinis procesas buvo įvertintas aukščiausiu skaičiumi taškų, o baigiamasis darbas (kūrinytis ir jo aprašas) – minimaliu. Tokių atvejų neturėtų būti, nes tikėtina, jog tuo atveju, kai mokinio kūrybinis procesas buvo nuoseklus ir sistemingas, jo rezultatai turėtų būti įvertinti geriau. Be to, kūrybinio proceso nuoseklumas ir sistemingumas turi užtikrinti mokinio darbo autentiškumą ir savarankiškumą. Kartais, vertinant kūrybinį procesą, yra piktnaudžiaujama siekiant geresnio mokiniui rezultato.

Egzamino programos 23 punkte nurodoma, kad egzaminas yra išlaikytas, kai įvertintos visos jo dalys (t. y. kūrybinis procesas, kūrybinis darbas ir jo aprašas, kūrybinio darbo pristatymas). Šios nuostatos ypač svarbu laikytis siekiant objektyvesnio egzamino rezultatų įvertinimo.

Dėl vertinimo objektyvumo ir patikimumo didinimo

Suteikti vertinimo komisijai daugiau įgaliojimų dėl dalyvavimo kūrybiniame procese

Vertinimo komisija turėtų organizuoti bent vieną tarpinę peržiūrą, kurioje mokiniai pateiktų kūrybinio darbo ir jo aprašo tarpinį rezultatą. Peržiūros turėtų būti vertinamos, o protokolai pridedami prie galutinių vertinimo dokumentų.

Daugiau dėmesio kreipti į vertinimo komisijos pirmininko ir vertintojų kompetenciją

Svarbiausios savybės, be aukštos dalykinės kompetencijos, reikalingos vertintojams – tai *sąžiningumas, objektyvumas, nešališkumas*. Vertinimo komisijos pirmininku turi būti skiriamas patyręs dalyko specialistas, išmanantis Vidurinio ugdymo programos specifiką, meninio ugdymo srities dalykų bendrąsias programas. Einamaisiais mokslo metais komisijos pirmininku turi būti skiriamas specialistas, tais metais nerengiantis mokinių šiam egzaminui. Vertintojais turi būti skiriami mokytojai, dirbantys pagal Vidurinio ugdymo programą. Tiek vertinimo komisijos pirmininkas, tiek vertintojai turi būti dalyvavę kvalifikacijos tobulinimo renginiuose egzamino vykdymo tema.

Menų egzamino programą ir reikalavimus analizuoti metodinių būrelių susirinkimuose

Sėkmingam egzamino vykdymui didžiausios įtakos turi egzamino koncepcijos supratimas, todėl svarbu, kad mokytojai savarankiškai analizuotų susijusius dokumentus, dalytūsi egzamino vykdymo ir vertinimo gerą patirtimi. Tuo gali užsiimti metodiniai būreliai.

Bent artimiausius 5 metus pervertinti statistiškai patikimą egzamino darbų kiekį Nacionaliniame egzaminų centre

Darbų vadovai, mokyklų administracija, mokiniai turi žinoti, kad bet kuris egzamino darbas gali būti pakartotinai įvertintas.

Dėl kūrybinio darbo rengimo

Mokinys turi gauti visą reikalingą ir jį dominančią informaciją apie pasirinktą egzamino kryptį, ypač gerai suprasti egzamino reikalavimus ir vertinimo sistemą.

Mokinys turi įsivertinti ir su darbo vadovu išsiaiškinti savo stipriąsias meninės raiškos puses ir pagal tai rinktis kūrybinio darbo pobūdį.

Daugiau dėmesio reikia skirti kūrybinio darbo meninės idėjos ir alternatyvų paieškoms, sumanymo konceptualizavimui, neapsiriboti vienu variantu.

Kūrybos idėja turi būti siejama su reikšmingais asmeniniais ir / arba socialiniais įvykiais.

Pagal pasirinktą kūrinio stilių, žanrą, raiškos priemones reikėtų analizuoti profesionalių kūrėjų darbus.

Kūrybiniai darbai turi labiau atitikti šiuolaikines meno tendencijas.

Dėl kūrybinio darbo aprašo rengimo

Su egzaminu susijusių veiklų planavimas – aprašo rengimo sėkmė

Mokiniai kartu su darbo vadovu turi aptarti ir susiplanuoti savo veiklos etapus ir susidaryti planą raštu. Mokiniai kūrybinio proceso vyksmą galėtų fiksuoti dienoraščiuose, kurie vėliau padėtų rengti aprašą.

Turinys – pagal egzamino programos reikalavimus

Sudarant aprašo turinį reikia griežtai laikytis egzamino reikalavimų kūrybinio darbo aprašui. Procese reikia laikytis susidarytos aprašo struktūros. Siekiant geriausių rezultatų reikėtų pateikti mokiniams geriausių aprašų pavyzdžių.

Aprašo tema – turi būti susijusi su kūrybinio darbu ir kryptimi

Jau tituliniam lape turi būti aišku, kokio dalyko ir krypties kūrybinį darbą mokinys atliko. Aprašo tema turi būti susieta su kūrybinio darbo tema / pavadinimu / atliekama programa. Pasitaikė atvejų, kad kūrybinio darbo temą ar programą pavyko sužinoti tik aprašo pabaigoje arba ši informacija iš viso nebuvo pateikta. Muzikos, šokio ir teatro kryptyse pasitaikė nesusipratimų nustatant kūrybinio darbo kryptį – atlikimo darbai pateikti kaip kūrybos ir atvirkščiai.

Apraše turi būti aiškiai suformuluota ir pagrįsta kūrinio idėja, sumanymas

Didžiojoje dalyje analizuotų aprašų nėra aiškiai suformuluota kūrybinio darbo idėja, sumanymas, aprašai nepagrįsti asmeniniais ir socialiniais argumentais. Būtent šie dalykai užtikrina aprašo autentiškumą, taigi ir vertingumą.

Aprašas turi būti rengiamas lygiagrečiai su kūrinio kūrimu

Aprašo rengimas turi padėti mokiniui geriau atlikti savo kūrybinį darbą, todėl medžiaga aprašui turi būti renkama siejant ją su kūrybos procese iškilusiomis problemomis, kūrinio stiliaus, žanro, raiškos priemonėmis. Aprašuose pateikiama medžiaga turi atitikti temą, t.y. – tekste neturi būti perteklinės informacijos – biografijų, visos meno istorijos apskritai, tautosakos faktų, istorinių apžvalgų, nesusijusių analogų pateikčių ir pan. Deja, daugelyje aprašų iš viso nėra sąsajų su kūrybiniu darbu.

Daugiau dėmesio reikia skirti savo kūrinio analizei

Nemažoje dalyje aprašų mokiniai visiškai neanalizuoja savo kūrinio – tai yra pagrindas abejoti kūrinio autentiškumu, atlikto darbo savarankiškumu. Detali savojo kūrinio analizė – tai ypač vertinga ir aprašą praturtinanti dalis. Beje, analogai dažnu atveju taip pat neanalizuojami, o tik pateikiami.

Sąvokos ir terminai turi būti vartojami tikslingai

Tikslingas sąvokų vartojimas rodo dalyko ar srities išmanymą. Deja, analizuotuose aprašuose pasigendama korektiško sąvokų vartojimo. Analizuodami savo kūrybą ar kūrinių analogus mokiniai dažnai vartoja primityvią buitinę kalbą, arba sąvokas vartoja netinkamai.

Turi būti laikomasi bendrųjų raštvedybos reikalavimų, dalykinio kalbos stiliaus

Ypač krito į akis tai, kad didelė dalis aprašų pateikti netvarkingai, nesilaikant bendriausių raštvedybos ir teksto maketavimo reikalavimų. Tekstuose daug svetimų minčių, tačiau nuorodų į šaltinius nėra (plagijuojama). Iliustracijos ir analizuojami meno kūriniai pateikti be pavadinimų ar metrikų. Netinkamai sudaryti literatūros sąrašai. Dalies aprašų kalba buitinė, skurdi, daug gramatinių ir stiliaus klaidų, mintys plėtojamos nenuosekliai.

Gali būti prašoma kitų specialistų pagalbos

Mokiniai turi suprasti, kad jie gali konsultotis ne tik su darbo vadovu, bet, jei reikia, ir su lietuvių kalbos mokytoju, informacinių technologijų specialistu, menininkais, kitais susijusiais ir reikalingais specialistais.

Aprašas turi būti tinkamai pateiktas

Analizuojant darbus iškilo problemų, kai buvo pateiktas tik kūrybinio darbo aprašas. Tokiu atveju neįmanoma suprasti, ar egzaminas buvo įvykdytas visiškai, neįmanoma nustatyti ir jo kokybės. Todėl prie aprašo būtina būti pateikta: dailės ir grafinio dizaino užbaigto darbo nuotrauka, eskizai su komentarais, kurie atspindėtų idėjos realizavimo paieškas; muzikos, šokio, teatro – skaitmeninė laikmena su užbaigto kūrinio atlikimo vaizdo ar garso įrašu; fotografijos – skaitmeninė

laikmena su įrašytomis nuotraukomis, kuriose atsispindėtų kūrybinių ieškojimų kelias; filmų kūrimo – skaitmeninė laikmena su užbaigtu filmu.

Dėl vadovavimo

Vadovavimas egzaminui – ugdomasis vadovavimas

Darbui vadovauti turi patyrę mokytojai, savo srities specialistai. Jie neturi nuolaidžiauti mokiniams, taikstyti su jų nepagrįstais užmojais, reikalavimais, netoleruoti abejotinos vertės sumanymų. Vadovas turi kelti mokiniui pagal jo galimybes aukščiausius reikalavimus, patarti ir nukreipti mokinį meniškumo linkme.

Darbo vadovams, vertinimo komisijos nariams ir vadovams turi būti rengiami kvalifikacijos tobulinimo renginiai, ne tik tiesiogiai susiję su menų brandos egzamino vykdymu, bet ir skirti dalykinei kompetencijai tobulinti.

Vadovavimas egzaminui – tai atsakingas, daug laiko ir patirties reikalaujantis darbas, už kurį turi būti tinkamai atlyginta.

Dėl pristatymo

Egzamino kūrybinių darbų pristatymas – įvykis mokykloje ir jam turi būti skirtas reikiamas dėmesys.

Egzaminą, ypač vaizdo menų (dailės, fotografijos, grafinio dizaino) krypties, laikantys mokiniai ir jų vadovai turi suprasti tinkamo kūrinio eksponavimo svarbą. Darbai turi būti tinkamai paruošti – pasportuoti, įrėminti. Tik tinkamai eksponuotas kūrinys visiškai atsiskleidžia vertintojams.

Pristatymas turi vykti tinkamoje patalpoje – aktų salėje, skaitykloje, kitoje tam tinkančioje erdvėje, bet ne eiliniame kabinete.

Pats pristatymas ir ekspozicijai pateikti ar pristatymo metu atliekami kūriniai turi būti nufilmuoti, medžiaga įrašyta į skaitmeninę laikmeną, kuri pridedama prie egzamino dokumentų paketo. Deja, pateiktų analizei egzamino darbų paketuose buvo rasti tik pavieniai nufilmuoto pristatymo atvejai, todėl buvo neįmanoma įvertinti pristatymų vertinimo objektyvumo.

Filmuojant pristatymus, būtinai reikia patikrinti garso šaltinį, atstumą nuo jo iki vaizdo kameros, kad būtų gera įrašo garso kokybė. Kalbančiam mokiniui reikia duoti mikrofoną arba jis turi kalbėti labai arti kameros, kad gerai girdėtųsi.